

ВАЖЛИВІСТЬ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Полукаров Ю. О., к.т.н., доц. (каф. ОППЦБ КПІ ім. Ігоря Сікорського)

Анотація. У роботі досліджено концептуальні засади патріотичного виховання студентської молоді як стратегічного ресурсу національної безпеки. Проаналізовано виклики, пов'язані з формуванням громадянської ідентичності в умовах воєнного стану та значної трансформації процесу навчання. Визначено роль закладів вищої освіти у створенні ціннісного фундаменту майбутніх фахівців.

Ключові слова: патріотичне виховання, вища освіта, національна ідентичність, громадянська відповідальність, ментальна стійкість.

Abstract. The article explores the conceptual foundations of patriotic education of student youth as a strategic resource of national security. The challenges associated with the formation of civic identity in conditions of martial law and significant transformation of the learning process are analyzed. The role of higher education institutions in creating the value foundation of future specialists is determined.

Keywords: patriotic education, higher education, national identity, civic responsibility, mental resilience.

Вступ. Актуальність проблеми патріотичного виховання здобувачів вищої освіти зумовлена глибокими соціокультурними змінами, що відбуваються в українському суспільстві. В умовах повномасштабної війни питання національного самовизначення здобувачів вищої освіти перестало бути суто ідеологічним і перейшло у площину національного виживання. Студентство як найбільш мобільна та інтелектуально активна соціальна група є головним об'єктом як державного виховного впливу, так і ворожих інформаційно-психологічних маніпуляцій. Саме тому формування стійкої патріотичної позиції у здобувачів освіти є критично важливим для збереження державної цілісності та майбутньої розбудови країни.

В свою чергу, державна політика у сфері вищої освіти повинна сприяти зміцненню української національної та громадянської ідентичності, вихованню патріотизму та формуванню оборонної свідомості здобувачів освіти [1].

Аналіз стану питання. Проблема виховання патріотизму досліджувалася багатьма вітчизняними та зарубіжними фахівцями, проте сучасні реалії вимагають перегляду традиційних підходів. Раніше патріотичне виховання часто зводилося до формального проведення культурно-масових заходів. Проте в умовах цифрового суспільства та війни старі методи «декларативного патріотизму» втрачають свою дієвість. Нинішня молодь дещо критично сприймає інформацію, тому виховна робота має базуватися на принципах партнерства, відкритості та практичної доцільності. Існує необхідність розробки таких моделей виховання, які б інтегрували любов до Батьківщини з професійними компетенціями майбутнього фахівця. Повністю згоден з автором

[2], що наразі з метою патріотичного виховання акцент потрібно робити саме на зміцненні найцінніших громадянських якостей сучасної молоді та становленні їхньої активної громадянської позиції в суспільстві.

Мета роботи: обґрунтувати багатокomпонентну структуру патріотичного виховання в системі вищої освіти та виявити практичні шляхи його реалізації як засобу формування громадянської зрілості студентів.

Методики, матеріали і результати досліджень. Патріотичне виховання в сучасному університеті слід розглядати не як окрему дисципліну, а як наскрізний процес, що пронизує всі ланки освітньої діяльності.

У ході дослідження було виділено низку ключових компонентів, що забезпечують ефективність цього процесу:

1. Ціннісно-смысловий компонент. Він реалізується через гуманітаризацію вищої освіти. Відправною точкою у формуванні патріотизму є доскональне вивчення історії України, культури, української мови в сучасній інтерпретації, де власна ідентичність сприймається як цінність. Важливо відійти від віктимної концепції в історії та акцентувати увагу на перемогах, державотворчих традиціях та інтелектуальному лідерстві українців. Тим паче, що Україна має величезні надбання історії, культури, досвіду державницького життя, які потрібно використовувати як невичерпні джерела і потужне підґрунтя для виховання молоді [3]. Це створює позитивний образ держави, з якою студент захоче пов'язувати своє майбутнє.

2. Діяльнісний компонент (волонтерство, соціальні проєкти). Практика показує, що найбільш стійкі патріотичні переконання формуються в саме в процесі безпосередньої діяльності. Участь студентів у волонтерських рухах (допомога Збройним силам України, переселенцям, екологічні ініціативи) дозволяє молоді відчути себе важливою ланкою у системі суспільних змін. Здобувач освіти, який долучився до створення реального продукту для потреб оборони або соціальної сфери, розвиває почуття відповідальності перед громадою та державою. Це формує так званий «дієвий патріотизм».

3. Професійно-орієнтований аспект. Патріотизм у закладах вищої освіти повинен мати професійне забарвлення. Майбутній хімік-технолог, програміст чи енергетик має чітко усвідомлювати, що його сумлінна праця та висока кваліфікація є формою служіння народу. Впровадження в навчальні програми кейсів щодо відновлення України, розвитку вітчизняних технологій та економічної незалежності стимулює студентів до навчання як до способу зміцнення держави. Цьому, зокрема, сприяє вивчення дисципліни «Цивільна оборона, оборонне та патріотичне виховання», яка з 2025 року викладається у закладах вищої освіти [4].

4. Цифровий патріотизм та медіаграмотність. В умовах тотальної цифровізації патріотичне виховання неможливе без навчання культурі споживання інформації. Студент має володіти інструментами розпізнавання фейків та ПСО, якими сьогодні наповнені засоби інформації. Університетське середовище повинно культивувати повагу до українського контенту та формувати навички захисту національних інтересів у цифровому просторі. Це

дозволить здобувачам освіти не лише залишатися стійкими до зовнішніх і внутрішніх маніпуляцій, а й бути амбасадорами українських наративів у світі.

5. Роль студентського самоврядування. Студентські ради є ідеальним майданчиком для апробації демократичних цінностей. Саме через самоврядування здобувачі освіти вчаться брати на себе відповідальність за прийняття рішень, конструктивно взаємодіяти з адміністрацією та відстоювати свої права. Це є практичною школою громадянського суспільства, без якого патріотизм фактично залишається лише теорією. З рис. 1 видно, що патріотичне виховання – це складна інтегрована система, де центральна вісь «Патріотичне виховання у вищій школі» включає п'ять ключових напрямків:

- формування національної ідентичності;
- розвиток активної громадянської позиції;
- розвиток професійної компетентності та готовності до відбудови країни;
- сприяння критичному мисленню та медіаграмотності;
- формування психологічної стійкості та ментального здоров'я.

Кожен напрямок, в свою чергу, представлений набором конкретних результатів.

Рис. 1. Інтегрована система, що демонструє взаємозв'язок між основними напрямками виховної роботи в ЗВО та кінцевими результатами для держави і суспільства (згенеровано автором за допомогою ШІ).

Всі ці елементи об'єднуються в єдиний кінцевий результат – формування сильної держави та громадянського суспільства, що, в свою чергу, веде до соціальної гармонії, економічного розвитку та національної безпеки. На випадково символічне зображення системи патріотичного виховання

прикрашена золотими та блакитними променями, що символізують квітуче майбутнє України.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, можна констатувати, що патріотичне виховання здобувачів вищої освіти є складним і багатогранним процесом, який не терпить формалізму та потребує рішучого запровадження інновацій у навчальний процес. Його важливість полягає у формуванні не лише патріота, а й свідомого громадянина-професіонала. Ефективність такої роботи залежить від створення в закладах вищої освіти атмосфери поваги до національних цінностей та академічної доброчесності, викладацького вміння зацікавити студента, наповнення навчальних дисциплін та наявності в них практичної складової. Тільки через відчуття власної значущості у розвитку країни студент стає справжнім її патріотом, готовим працювати задля перемоги та процвітання нашої країни.

Література

1. Про вищу освіту : Закон України від 01 лип. 2014 р. № 1556-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. 12 верес. (№ 37-38). – [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (остання редакція від 11.03.2026 р.).

2. Імерідзе М. Б., Люльчак С. Ю. Формування громадянської зрілості в процесі національно-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти // Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені ТГ Шевченка. 2022. Т. 173. №. 17. С. 32-36. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7080116>.

3. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності : Закон України від 13 груд. 2022 р. № 2834-IX. *Голос України*. 2023. 12 січ. (№ 7). – [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (остання редакція від 01.01.2025 р.).

4. Polukarov, Yu. O. Specificity of national-patriotic education of students in times of war / Polukarov Yu. O., Zemlyanska O. V., Polukarov O. I. // Global trends in science and education : Global trends in science and education : Proceedings of IX International Scientific and Practical Conference, Kyiv, Ukraine, 22-24 September 2025 / SPC “Sci-conf.com.ua”. - Kyiv, 2025. - Pp. 276-280. <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/76351>.